

SVOBODNA SLOVENIJA

ESLOVENIA LIBRE
Glasilo Slovencev v Argentini

Leto LXXXIV | 22. avgusta 2025 - Buenos Aires, Argentina | Št. 15

www.svobodnaslovenija.com.ar

Svobodna Slovenija

OB TAKTU BARV XX | *San Martín (1. del)*

Edinstveno kulturno doživetje »Ob taktu barv«, ki slavi združitev različnih umetniških oblik letos praznuje 20 let!

Viktor Leber si je pred dvajsetimi leti zamislil to doživetje in vsa ta leta skrbel za izvedbo, letos je pa premišljeval, kako praznovati to obletnico in je prišel do zaključka, da če organizira dva različna dogodka v zaporednih sobotah, lahko z vsakim od njiju praznuje deset let.

Prvi od teh dogodkov se je vršil v soboto, 9. avgusta.

Ob 20:15 uri je gospod Leber otvoril razstavo umetnin Andreja Makeka, kjer so vladali likovni izdelki iz različnih dob. Povabil me je, naj predstavim svojega očeta. Dvorana je bila polna in rade volje sem povedala da: »Predstavljam svojega očeta Andreja Makeka ob deseti obletnici njegove smrti. Bil je Slovenski domoljub in likovni ustvarjalec. Na tej razstavi predstavljam umetniško pot Andreja Makeka, pomembne osebnosti likovne umetnosti v slovenski skupnosti v Buenos Airesu. Slikar, scenograf, rezbar, ilustrator, igralec, pevec, po poklicu metalurg in po srcu ustvarjalec, je bil Andrej tudi človek, globoko predan svoji družini, veri in slovenskim koreninam. Že zelo mlad je pokazal naravno nagnjenost k slikarstvu. Njegovo prvo delo, ustvarjeno v šoli brez kakršnekoli pomoči, je bilo tako osupljivo, da ga je učiteljica želela obdržati za spomin. Med vojno, ko je morala njegova družina bežati iz Slovenije, je Andrej skrbno čuval škaflo z oljnimi barvami kot enega svojih redkih zakladov. Ta strast ga je spremljala vse življenje. V begunski gimnaziji v Peggetzu (Avstrija) je študiral slikarske tehnike pri slikarju Jerini. Leta 1949 je skupaj z družino emigriral v Argentino. V Buenos Airesu se je leta 1955 pridružil slikarski šoli Slovenske kulturne akcije, leto kasneje je že sodeloval na svoji prvi skupinski razstavi. Takrat je ustvarjal predvsem z oljem. Kljub gospodarskim težavam — saj je plačo izročal mami — ga je želja po ustvarjanju vodila k ponovni uporabi materialov, kot so oprane vreče cementa in apna, namesto platen. Žal je celo prebarval že dokončana dela, da bi lahko znova uporabil platno. Od leta 1962 je začel razstavljati akvarele, s katerimi je razvil

prepoznaven slog, ki ga zaznamujejo barvna globina, obvladovanje perspektive in izjemna občutljivost za krajino in atmosfero. Leta 1964 je presenetil občinstvo s serijo monotipij, s čimer se je oddaljil od naturalizma in začel raziskovati abstrakcijo. Marijan Marolt je takrat zapisal: »Ta umetnik, do zdaj predvsem naturalist, si je drznil narediti velik skok v abstrakcijo, pri čemer uporablja barve, ki v resnici ne obstajajo.« Njegova prva samostojna razstava akvarelov je bila 5. junija 1993 v dvorani Slovenske kulturne akcije, ki je razstavo tudi organizirala. Otvoritev je vodil arhitekt Jure Vombergar, ki je poudaril njegovo umetniško rast in neprestano udejstvovanje v slovenskem kulturnem prostoru. Povedal je, da ve, da je ilustriral dve knjigi svojega tasta Marijana Marolta: Zori noč vesela in Rojstvo, življenje in smrt Ludvika Kavška, ter tudi prevod Puškinovih pravljic, ki ga je pripravil dr. Debeljak. Ko ga je obiskal na njegovem domu v Ciudad Jardín, Palomar, je našel številne akvarele pokrajine, ki jih je Andrej večinoma ustvaril med dopustom v Bariloachah in okolici. To niso bile več študijske naloge ali eksperimentalna iskanja, temveč dela zrelega umetnika, ki obvlada svojo tehniko. Poleg slik je našel tudi predmete iz lesa in kovine ter domiselne mehanizme, ki jih je Andrej ustvaril z združitvijo tehničnega znanja in izrazite estetske občutljivosti. Na primer: železne zaščite njegove hiše so predstavljale andske pokrajine, kjer sta funkcionalnost in umetnost združeni v eni stvaritvi. Andrej je ilustriral tudi programe, božične in druge voščilnice.

Slikal je z oljem, akvarelom, tušem, kredo in akrilom. Njegovo delo obsega več kot 250 del, od katerih so številna navdihnjena z bariloškimi krajinami — njegovim najljubšim krajem za počitnice in ustvarjanje — zaradi podobnosti z rodno Slovenijo. Ukvarjal se je tudi z rezbarstvom, izdeloval je grafike za ekslibrise, kartice in celo vabilo za svojo lastno poroko.

Sodeloval je na več kot 60 samostojnih in skupinskih razstavah v Buenos Airesu, Bariloachah in Sloveniji. Bil je član in podpredsednik S.A.P.I. (Argentinska družba neodvisnih slikarjev) v Palomarju.

Andrej Makek je bil predvsem pokončen človek, ki je svoji družini predajal poštenost, spoštovanje, ljubezen do kulture, ustvarjalnost, duhovnost in delavnost. Ustvarjal je ponoči, po službi, in svoje otroke ter vnuke učil, da je z voljo in trudom vse mogoče.

Njegova umetniška zapuščina bogati ne le njegovo družino, ampak celotno slovensko skupnost, za katero je ustvaril dela, ki so danes del skupne kulturne dediščine. S svojimi slikami je okrasil hiše prijateljev, kapele in slovenske domove v Buenos Airesu, Bariloachah in Sloveniji. Zanj je bila slovenska skupnost v Argentini zatočišče, ki je ohranjalo njegovo identiteto daleč od domovine. Ko pogledam nazaj razumem in potrjujem to, kar je moj oče vedno govoril: da lahko vsak človek doseže, kar si želi, da lahko skoraj vse ustvariš sam. Le želeči si moraš, imeti trden namen, jasno idejo in cilj. Za konec se zahvaljujem Viktorju za povabilo, Regini za potrpežljivost in predanost pri pripravi tiskanega gradiva, Ricardu in Marianu za prenos in postavitev slik, Tonetu za izposojajo rastlin in prav posebej vsakemu izmed vas, ker ste prišli. Predsednik DomaMarjan Boltežar se je zahvalil Poloni Makek in ji podaril šopek rož in meni z lepim spominčkom. Prijatelji so si ogledali razstavo in izkoristili priliko za klepet. Po postanku v kuhinji, kjer so prodajali okusno večerjo, so počasi vsi vstopili v dvorano. Ob odru, katerega je primerno za to priliko okrasil Janez Filipič, so bile postavljene pogrnjene mize s stoli, kamor so se ljudje usedli. V potemneli dvorani z osvetljenim odrom je gostitelj, pevski zbor San Martín, zapel dve pesmi in tako pripravil vzdušje za Csfe concert. Viktor Leber je predstavil skupino »Los Tilos – glasbeni poganjki pod senco lip« na sledeči način:

»Nekatere zgodbe se začnejo nepričakovano, kot iskrica, ki zaneti plamen. Tako se je začela tudi zgodba skupine Los Tilos, ki danes združuje pet mladih potomcev Slovencev v Argentini. Njihova pot se je začela 7. avgusta 2021 v Slovenski hiši, kjer so štirje fantje — Matej Urbančič, Agustín Malovrh, Maximiliano Žnidaršič in Sebastián Žnidaršič — povsem spontano zaigrali zambo Romance de Cristal. Ta trenutek improvizacije je zanetil ustvarjal-

ni proces, ki jih je pripeljal do prvega uradnega nastopa kot Los Tilos na 52. pevskem glasbenem večeru v Pristavi. Skupina se je nato razvijala, doživela spremembe in našla nove poti. Ko se je Agustín odločil za duhovniški poklic in vstopil v semenišče, sta se leta 2022 pridružila še Ignacio Mehle, kitarist iz Lanúsa, in Niko Oblak, pevec iz San Justa. S tem se je oblikovala petčlanska zasedba, ki še danes skupaj ustvarja in nastopa. V teh letih so Los Tilos nastopali na različnih prizoriščih: dobrodušnih dogodkih, župnijskih praznovanjih, v barih, na rojstnih dnevih in večjih festivalih. Delili so oder s skupinami kot so Los Chañares iz Mendoze, Los Colorados iz La Plata, pa tudi z legendarnim Chaqueño Palavecino. Njihova glasba jih je pripeljala tudi v znamenite prostore argentinske kulturne dediščine, kot sta Palača Paz in Regimiento 1 de Patricios, pa vse do province Mendoza, kjer so sodelovali na Martinovanju 2023 in ob tabornem ognju igrali na srečanju A Tranquera Abierta.. Ime Los Tilos - »lipe« ni naključno. Je poklon njihovim koreninam — vnuki slovenskih priseljencev, ki so odraščali v senci lip, so poglani nove poganjke v argentinski zemlji. Z glasbo in ljubeznijo do dveh kultur ustvarjajo most med dediščino svojih prednikov in svetom, v katerem živijo danes. Njihova zgodba je preplet spomina, tradicije in sodobnega izraza — in, kot vsako močno drevo, raste še naprej. Letos so bili del kulturne prireditve Ob Taktu Barv XX, kjer so nastopili z veliko predanostjo in svežino. V dveh sklopih so zaigrali veliko argentinskih folklornih pesmi ampak slišali smo tudi nekaj slovenskih. Ena posebnost, ki je še bolj poudarila nastop, so bili žarki večbarvnih luči, ki so osvetljevali oder. Med odmorom je bila priložnost za štrudelj s kavico. Večer je vodila likovna razstava umetnika Andreja Makeka, dogodek pa je bil praznik barv, glasbe in slovenske ustvarjalnosti. Los Tilos so s svojo prisotnostjo in glasbo znova navdušili občinstvo in dokazali, da njihova pot še zdaleč ni končana.

Najlepša HVALA! vsakemu, ki je na kakršenkoli način delal ali pomagal za tako uspešen večer.

Lučka Makek

OB TAKTU BARV XX | *San Martín (2. del)*

Slovenski dom San Martín je v soboto, 16. avgusta, znova zasijal v prazničnem vzdušju, saj smo obeležili 20. obletnico našega tradicionalnega kulturnega večera *Ob Taktu Barv*. Ta pomembni jubilej smo tokrat proslavili s prav posebnim dogodkom – z izjemnim koncertom »Re5piraciones – Od Gardela do Piazzolle«, ki je občinstvo popeljal v svet tanga, prepletenega s strastjo, zgodovino in umetnostjo. Glavni gostje večera so bili **Four Bellows Four Tales (4B4T)** – kvartet harmonikarjev iz Trsta, ki s svojo izvirno zasedbo in drzno umetniško vizijo povezujejo različne glasbene svetove. Njihovo ime pomeni *štirje mehi, štiri zgodbe*, saj vsak član prispeva svoj lastni glasbeni svet, skupaj pa diha kot eno samo umetniško telo. Njihova posebnost je, da združujejo različne tipe harmonik in bandoneona ter z njimi ustvarjajo edinstven zvočni svet, v katerem se prepletajo klasična glasba, tango, ljudske tradicije in sodobne kompozicije. Člane skupine odlikujejo izjemne kariere:

- **Stefano Bembi** – pianist, organist in harmonikar, izobražen v Trstu in Parizu, cenjen koncertni izvajalec in aranžer klasične ter popularne glasbe. Nastopal je na številnih mednarodnih festivalih in sodeloval z uglednimi orkestri.
- **Zoran Lupinc** – mojster diatonične harmonike, ki je leta 1987 postal svetovni prvak, velja za enega največjih poznavalcev ljudskih glasbil

in glasbenih tradicij Furlanije - Julijske krajine.

- **Maurizio Marchesich** – bandoneonist, skladatelj in ustanovitelj ansambla Triestango, je globoko povezan z delom Astorja Piazzolle in tango nuevo. Njegove kompozicije združujejo klasično izobrazbo in inovativni pristop k tangu.
- **Imad Saletović** – najmlajši član zasedbe prihaja iz Bosne in Hercegovine, a je glasbeno pot razvil v Italiji in Sloveniji. Kot orkestrski glasbenik je nastopal z različnimi zasedbami in se letos pridružil kvartetu, ki mu daje svežino in novo energijo.

Z njimi se je, ta večer, predstavil še **Rodolfo Mederos**, prava legenda argentinskega tanga. Rojen v Buenos Airesu leta 1940, je eden največjih mojstrov bandoneona, skladatelj, dirigent, pedagog in inovator. V svoji dolgi karieri je sodeloval z velikanom Astorjem Piazzollo, pa tudi s pevci, kot sta Mercedes Sosa in Joan Manuel Serrat. Je ustanovitelj skupine **Generación Cero**, ki je prelomno vplivala na sodobni razvoj tanga in ga približala novim generacijam. Njegova glasba združuje globoko spoštovanje do tradicije in nenehno iskanje novih izraznih poti. Sam Mederos je ob obisku poudaril: »*Tango je za Argentinec več kot le glasba – je način, kako mislimo, čutimo in se povezujemo z drugimi. Vsakokrat, ko ga igram, se sprašujem, kaj nam še lahko pove danes in jutri.*« Člani 4B4T so bili navdušeni nad priložnostjo, da

nastopijo v Argentini. Maurizio Marchesich je dejal: »*Za nas je to uresničitev sanj – igrati tango v deželi, kjer se je rodil. Vsaka skladba tu zveni drugače, saj jo spremlja duh ljudi in kraja.*« Zaigrali so nam: "Soy María" in "Oblivion"- Astor Piazzolla, "Nunca tuvo novio"- Agustín Bardi, "Volver", "Soledad", "Cuesta abajo", "Mi Buenos Aires querido", "Melodía de Arrabal", "Sus ojos se cerraron"- Carlos Gardel, "Na voce, na chitarra e o poco e luna"- Carlos Alberto Rossi, "El motivo"- Juan Carlos Cobian, "Adios Nonino"- Astor Piazzolla, "Por una cabeza", "El día que me quieras"- Carlos Gardel.

Pred nastopom so občinstvo z nasmehom in toplino pozdravile pevke vokalne skupine **Muččas** pod vodstvom profesorice Ariane Žigart, ki so s svojo prijaznostjo sprejele goste iz Trsta. Njihova prisotnost je večeru dodala domačnost in toplino skupnosti.

Ta koncert ne bi bil tako popoln, če občinstvo ne bi bilo izjemno tiho in če zvok in luči ne bi bili odlično nadzorovani. Na odru Slovenskega doma se je tako zgodilo čarobno srečanje: štirje harmonikarski glasovi, vsak s svojo zgodbo, so se združili z mogočnim glasom bandoneona Rodolfa Mederosa. Skupaj so občinstvo popeljali na glasbeno potovanje od legendarnega **Carlosa Gardela**, ki pooseblja začetek in dušo tanga, do **As-**

torja Piazzolle, ki ga je s svojo genialnostjo povzdignil na svetovne odre.

Po koncertu smo goste povabili v bar kjer so pogrnjene mize čakale da jim postrežemo zelo okusno večerjo. Poleg gostov je ostalo na večerji nad 90 ljudi tako da smo morali dodati mize v dvorani ker v baru ni bilo dovolj prostora. Po večerji je bila možnost za ogled likovne razstave Andreja Makeka, katera je združila oba dogodka.

Skupino **Four Bellows Four Tales** je spremljal italijanski novinar Paolo Rumiz. Rodil se je v Trstu leta 1947. Je eden najuglednejših novinarjev in pisateljev današnjega časa. Znan po svojih potovalnih kronikah, zlasti tistih o Balkanu. Napisal je otroške knjige, romane in igre. Aktivno sodeluje v različnih projektih za mir in za obrambo dialoga med ljudstvi Evrope. Potuje s skupino 4B4T ker piše kroniko njihovega dela.

Večer je bil nepozaben poklon tangu, hkrati pa tudi čudovita obeležitev dveh desetletij kulturnega dogajanja v Slovenskem domu San Martín. Predsednik doma, Marjan Boltežar in ustvarjalec dogodka "Ob taktu barv" Viktor Leber sta se zahvalila skupini 4B4T in jim podarila darila. Zahvalila sta se tudi vsem, ki so sodelovali, da jebila ta obletnica nepozabna.

Lučka Makek

55. MLADINSKI DAN | *Slomškov dom*

Naš letošnji mladinski dan smo začeli pripravljati že mesec dni prej. To so bili tedni polni vaj, naporov, pa tudi smeha, vere, prijateljstva, napak in učenja. Vse to nas je povezovalo in oblikovalo, da smo skupaj ustvarili lep dogodek. Vse to nas je spodbudilo k razmisleku o našem delu, o tem, kdo smo, kaj počnemo in kam gremo. Zavedamo se in čutimo odgovornost za prihodnost naše skupnosti. To skupnost dojemamo kot svoj dom, kraj, kjer smo odrasčali in se učili drug od drugega. Zato vemo, kako pomembno je, da ohranjamo in poglobljamo vrednote, ki nas povezujejo, saj verjamemo, da je v tej skupnosti prihodnost za nas in za prihodnje rodove, ki bodo hranjeni z njenimi sadovi.

20. julija, prav na dan prijateljstva, smo praznovali naš 55. mladinski dan.

Dan se je pričel ob 8.30 zjutraj s tekmovanjem v odbojki pri SDO in SFZ. Pri SDO so tekmovala dekleta iz Ramosa, San Justa, Lanusa, Pristave, San Martina in Carapachaja. Pri SFZ pa so tekmovala ekipe: Ramos A in B, San Justo, Carapachay, Pedilo, Starejša mladina in Kurenti.

Ob 10.45 smo slovesno dvignili zastave,

temu pa je sledila sveta maša, kjer smo mladi lahko pokazali svoje talente in sodelovanje.

Ob 13. uri smo se zbrali pri skupnem kosilu, ki so ga z veliko ljubezni pripravile naše mame. Pri strežbi pa so jim pomagali mladci in mladenke.

Tekmovanje v odbojki je potekalo skozi cel dan. Posebej smo ponosni, da so ekipe SDO in SFZ Slomškovega doma uspele doseči prvo mesto v tekmovanju.

Zvečer, ob 18.30, je sledil kulturni program. Pripravili smo drugi del igre "Simuladores", navdihnjene v argentinski nadaljevanki z istim imenom. Prvi del smo zaigrali leta 2023. Zgodba se odvija v Buenos Aires, kjer ekipa štirih partnerjev ljudem pomaga pri reševanju težav s "simulacijami". G. Miguens je arhitekt, ki je zaskrbljen zaradi svojega sina, ki mora narediti popravne izpite na slovenskem srednješolskem tečaju, zato poišče pomoč ekipe "Simuladores". Njihova naloga bo obsegala temeljito raziskavo profesorjev, da bo Matija uspešno naredil izpite in potoval v Slovenijo.

Zamisli v režijo sta vodili Jana Kastelic in Saši Selan. Pri pripravi scenografije je sodeloval Dani Pregelj, za luči in zvok so poskrbeli

fantje s pomočjo Viki Kastelic. Za maskiranje nam je priskočila na pomoč Solci Roa Malovrh s sodelovanjem Mile Vitrih.

Na odru pa je sodelovalo lepo število navdušenih mladih, ki so sprejeli izziv in veselo hodili na vaje. To so bili: Nacho in Martina Koželnik, Niko Selan, Maxi Žnidaršič, Andrej, Matej in Katja Kavčič, Tomi Godec, Damian Malalan, Lučka, Luka, Tomi in Cintija Pregelj, Nadja Jakoš, Matija in Nadja Kočar, Kristijan Smole, Marko Loboda, Lara Petkovšek, Tomi Miklavc ter Tato in Edi. Pripravljali smo se skozi 3 mesece. Skozi cel dan je fotografiral Mati Godec.

V zgodbi in njenem sporočilu smo prepoznali tudi sami sebe, saj tako kot "Simuladores" verjamemo, da so skupno delovanje, trud, medsebojna pomoč in prijateljstvo tisti temelji, ki ustvarjajo edinstvena doživetja in dajejo smisel našemu poslanstvu. Upamo, da bo takšno vzdušje spremljalo našo skupnost še vrsto let in da bomo skupaj še naprej rasli.

Pot ni lahka, prihodnost ni vedno jasna, toda prepričani smo, da se trud izplača. Zavedamo se, da je naša dolžnost skrbeti za dobro prihodnost ob tem pa nas pomirja gotovost, da nismo sami, ob nas stojijo naši starši in stari starši, polni izkušenj in modrosti, ki nas vodijo in podpirajo na poti k našim ciljem.

Mladina Slomškovega doma se iskreno zah-

valjuje vsem, ki ste pripomogli k uresničitvi letošnjega dneva. Posebna zahvala gre mladim, ki ste vložili ogromno truda, pa tudi odboru Slomškovega doma, ki nas pri vsakem projektu nesebično podpira. Hvala tudi vsem staršem in prijateljem za zaupanje, podporo ter pravo skupinsko delo. Še posebej pa se zahvaljujemo Bogu in Mariji Pomagaj za razsvetljenje, vero in vso pomoč, da lahko skupaj napredujemo in rastemo kot skupnost.

Skupaj dokazujemo, da lahko z enotnostjo in prijateljstvom gradimo trdne temelje za prihodnost.

Saši Selan

TRIJE BARVNI TONI IN EN GRB: *priповed skupnosti, ki bije v slovenščini*

Belo simbolizira sneženi Triglavski vrh, varuh zgodovine, trden in tih, ki se ne pozabi. Ravno s tem duhom smo se zbrali na praznovanju dneva slovenske neodvisnosti. Začeli smo z obema himnama, kot znak dveh src, ki bijeta v nas. Ga. Nina je povedala nekaj misli o prazniku, nato sta govorili še dve učiteljici. Potem je vsaka družina postala ustvarjalka: skupaj smo sestavili veliko slovensko zastavo, kot kolektivno sestavljanko, kjer je vsak de-leček imel svojo teksturo, svoj glas. Tako smo začutili pomen vsake barve in tudi vrednost skupnih dejanj. Najmlajši so z nežnostjo zape-li v znakovnem jeziku: „Podarjeno v srcu”. Zatem smo se še za trenutek preizkusili v igri znanja. V majhnih skupinah smo reševali križanko: polno pojmov, krajev in posebnosti, povezanih s Slovenijo in njeno zgodovino. Bilo je zabavno, povezovalno in hkrati, priložnost, da skozi igro še bolj začutimo, kaj pomeni biti del te dediščine. Dan pa smo sklenili z ljud-skim plesom, vsak korak nas je napolnil s po-nosom pripadnosti. Modra predstavlja reke in morje, ki tečejo po Sloveniji pa tudi tiste, ki so jih naši dedi in pradedi pripeljali v Srebrno reko. Nasled-nji dan smo se zbrali pri sveti maši v zahvalo tistim, ki so darovali življenje za svojo domo-vino. Otroci Rožmanove šole so prinesli priž-gane sveče pred spomenik. Tako smo obudili svetlobo spomina in hvaležnosti. Nato, smo v sanmartinskem domu, kjer se družimo ob petkih večer in vsako nedeljo po

maši, poimenovali bar: „Pr’ Jožetu” kot spo-min na Jožeta Skaleta, človeka ki je veliko pri-speval v domu in negoval jezik in tradicijo. Rdeča je barva poguma in prav ona je zazna-movala zadnji dan pred zimskimi počitnicami. Uživali smo posebno soboto, ura je potekla običajno, nato pa je Luka Skale pripravil špor-tne igre, v katerih so bili skrite besedni zakladi v slovenščini. Po igri smo skupaj zajtrkovali, brez hitenja, in praznovali edinstveno meša-nico tradicije in sedanjosti, ki biva v naši šoli. Belo, modro, rdeče, te barve niso le na zastavi ampak v vsakem trenutku, ki smo ga preživeli skupaj. Vsak dogodek je košček sestavljanke. In kot tedaj, ko smo sestavljali zastavo, gradimo skupnost, ki spoštuje svojo zgodovino in jo živi tukaj in zdaj. Skupaj tkemo zgodbo barv in src. Bela, mo-dra, rdeča nas povezujejo v eno zgodovino, eno skupnost.

Rožmanova šola

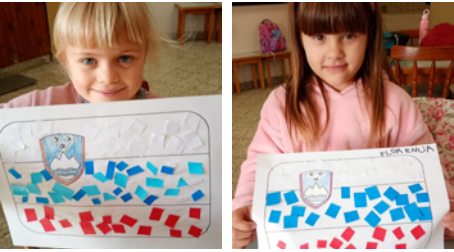

BARAGOVA ŠOLA

Mesec junij je vedno poseben mesec, kjer se dobimo za razne spomine in prireditve. Najprej smo se spomnili padlih domo-brancev in begunstva, še posebej letos, ko poteka 80 let od tega. V soboto, 7. junija, smo se zbrali pred spomenikom, zmolili, prižgali svečko in po kratki razlagi so otroci 7. in 8. razreda recitali »Oj zbogom, ti planinski svet!«. V tej poeziji je Simon Gregorčič občutljivo opisal slovo, ko je napisal:

»... od doma se poslavljaajo,
Na vojsko se odpravljajo...
oj zbogom ti planinski svet,
nebeški čuvaj te vladar,
ne pozabim te nikdar, nikdar!«

Prav tako so otroci s srcem recitali, ker so v vsaki besedi čutili slovo in žalost, kot so jo mogoče čutili njegovi stari starši ali pradedje. Za konec smo skupaj s starši zapeli »Oče, mati...« in se v spoštljivi tišini podali v učil-nice. Že v razredu smo si pa ogledali na zemljevidu kje so Teharje, kje je Kočevski Rog ter omenili stare starše rojeni v do-movini, ki so morali bežati. Naslednji dan so otroci sodelovali tudi na Domobranski proslavi. Pred akademijo so v tišini nesli prižgane svečke ter jih po-ložili na oltar. V soboto, 30. julija, je bil pa praznik Dne-va državnosti. V razredu je vsak opisal simbole države in skupaj so zapeli »Zdra-

vljico«, po odmoru so pa vsi narisali in ok-rasili slovensko zastavo. Kot je naša navada, imamo prvo nedeljo v juliju domače koline. Seveda tisto sobo-to prej v domu prav vse lepo »diši« ali pa »smrdi« - to je pa odvisno vsakega nosa. To soboto smo imeli poseben obisk v Baragovi šoli. Obiskala nas je učenka iz Aljaževe šole iz Bariloč, María Paz je bila v razredu in se-veda tudi uživala s pripravo klobas. Otroci so imeli posebno nalogo. Obisk v kuhinjo in napravili interv ju kuharjem. Ogledali so si potek priprave klobas in krvavic. Naslednji dan je bil pa seveda užitek na krožniku, ko so jih jedli skupaj s krompirjem ali zeljem.

LvS

Objavljeno v Svobodni Sloveniji *pred 70 leti*

VELIKI ŠMAREN

Svobodna Slovenija, Leto XIII -Številka 32 (11. 08. 1955)

Veliki Šmaren je bil pri nas doma velik pra-znik. Verni slovenski človek je na ta dan zbrano in pobožno počastil svojo nebeško Mater. Tisoči Slovencev so se zlasti za ta Marijin praznik zbrali na Brezjah in drugih Marijinih božjih poteh širom Slovenije. Vsa-ka fara je ta praznik praznovala s posebnimi slovesnostmi. To je bil dan, ko se tudi najbolj dreveni kristjani niso lotili nobenega dela, ki bi skrunilo svetost praznika. Tudi v narodnem življenju je bil ta praznik pomemben; eden tistih dni, ki so bili kot mejniki v življenju in delu zlasti kmečke-ga ljudstva: sv. Jurij, znanilec pomladnega dela, sv. Mišel, ki je zaključil kmetov trud na polju, sv. Martin, ki je spremenil mošt v vino in drugi. Veliki šmaren so ponekod imenoval “Šma-ren po delu”. Do tega dne je bilo na kmetih dela čez glavo. In to najtežjega dela, ki se začne kmalu po pomladanski setvi in traja tri dolge mesece brez oddiha: najprej pletev in okopavanje, nato žetev, potem košnja, kateri ni bilo ne konca ne kraja in nazadnje

so zapeli cepci po podeh. Pikapokanje cep-cev se je zadnja leta sicer vedno bolj umi-kalo brnenju mlatilnega stroja, vendar je bilo še vedno mogoče slišati njihovo pesem po mnogih krajih naše dežele v julijskih in avgustovih dneh od zore do mraka. Potem pa je prišel čas kmetovih letnih počitnic. To niso bile počitnice brezdelja, ampak bolj mirnega in manj naporenega dela, dokler ni bilo treba tja po malem šmarnu zopet krep-ko poprijeti za trdo delo: pospravljanje je-senskih pridelkov: koruze, krompirja, ajde, pese, zelja, repe itd., delo, ki se je končalo po gozdovih in steljnikih šele, ko so začele padati prve snežinke na zmrznjeno zemljo. Vse te lepe domače stvari se nam, ki že desetletje živimo od doma, zde kakor pravl-jice. Ko smo bili sami sredi teh dogodkov, smo bili nemara kdaj naveličani nepresta-nega garanja in trde borbe za vsakdanji kruh in smo bili kar nevoščljivi meščanu in delavcu, ki je odkresal določenih osem ali šest ur dnevnega dela, potem pa je bil gos-pod, med tem, ko smo mi na plugu sedeč

čakali, kdaj se bo toliko posvetilo, da bomo videli zarezati prvo brazdo ob ajdovi setvi in smo proti polnoči imeli še polno dela, ki ga ni bilo mogoče odriniti na jutri. Sedaj je ta pravljica za nas le še pretek-lost. Sedanjost je drugačna. Tudi mi sedaj sedimo po pisarnah ali pa smo priklenjeni k strojem in čakamo, kdaj bo dan znak, da je našega dela konec. Dan je enak dnevu in ti dnevi se vlečejo v brezkončnost. Marsikdo si je že zaželel, da bi se vrnili časi, ki so bili trdi in grenki, ki smo jih tolikokrat prego-drnjali, pa so vendar nudili toliko lepega, domačega. Med premnogimi grenkobami, ki so nas zadele v zadnjem desetletju, je ena tudi ta, da smo morali tako do dna spremeniti na-čin življenja. Saj nam moderna civilizacija skuša olajšati to bolečo spremembo: moč-nik in žgance smo kar na splošno zamenjali z bifteki in narezki, zapravljiček, vsaj naši bogatejši USAjevci z avtomobilom, kaščo z električno ledenico, slamnato streho s hi-šico v kalifornijskem slogu, fantovsko petje s kombinadom in televizijskim aparatom in na ilovnate kolovoze ter sneženo plondro smo pozabili, vozeč se v avtobusu ali trole-busu, kamor hočemo.

A vendar nas vse te pridobitve puste hla-dne. Toplino more dati le to, kar je resnično našega, čeprav je skromno in grenko. Veliki šmaren, že enajsti, ki ga praznujemo izven domovine, naj bo zopet prilika, da ob-novimo naše zveze z domovino. Praznujmo ga kot dobri kristjani tako, kot se spodobi. Čeprav je deloven dan, vsaj v Argentini, ne pozabimo na našo versko dolžnost. Sedaj, ko so povsod vpeljane večerne maše, lahko prav vsakdo najde priliko, da da Bogu, kar je božjega. Ta dan je zopet prilika, da se med znanci in prijatelji, zlasti pa v družinskem krogu, v pogovorih spomnimo domovine. Odrasli, ki domovino poznamo, bomo ob spominih na to, kar smo sami videli in do-živeli, utrdili vezi, ki nas morajo spajati z domovino, mlajši in najmlajši pa, ki jim je domovina samo beseda, ki vedno bolj tuje doni, pa bodo ob naših toplih besedah vzlju-bili to, kar jim ni bilo dano videti in doživeti. Opazujemo ljudi drugih narodnosti, ki žive okrog nas. S kako ljubeznijo in navduše-njem goje misel na domovino: Baski, Kata-lonci, Lah, Švicarji, Irci. Ne le stari, ki so od tam prišli, ampak tudi mladi: sinovi, vnuki in pravnuki. Učimo se pri njih! Prazniki so najprimernejša prilika za to.

NAŠ POGOVOR | Romana Bider

Večkrat smo že v Svobodni Sloveniji pisali o pobudi VSEPOSVOJITEV, ki je nastala v Sloveniji pred malo več kot desetletjem s prav posebnim namenom.
Ustanoviteljica in duša te pobude je Romana Bider, pogovor z njo je začel v Ljubljani in nadaljeval na daljavo prek emaila.

→ **Vaša pot spoznavanja polpretekle slovenske zgodovine in tragičnih dogodkov po koncu druge svetovne vojne je drugačna od naše, ki smo odraščali v Argentini v svobodi in ob spominu preživelih prič. Nam jo lahko opišete?**

Doma sem iz Zgornje Savinjske doline, kjer v času moje mladosti ni bilo znakov, da je bila druga svetovna vojna pri nas tudi državljanska vojna. Partizani so bili junaki, ki so pregnali sovražne okupatorje, o raznih ekscesnih dogajanjih pa se je zgolj šepetalo. Povojno komunistično-socialistično oblast smo v naši delavsko-obrtniški družini sicer dojemali kot odtrgano od vsega normalnega, sprenevedavo in smešno. Bili smo pobožna družina in spominjam se, da sem neke nedelje dopoldan igrala kitaro pri maši v cerkvi, popoldan pa Hej brigade na partizanski proslavi v prosvetnem domu. Ni pa mi šlo v glavo, zakaj moja prijateljica, učiteljčina hči, ne sme hoditi v cerkev in k verouku. V gimnazijskih letih me je fant, sedanji mož, očaral z majhno modro knjižico Balantičevih pesmi. Nisem razumela, kako je mogoče, da je tako lepa poezija pri nas nezaželeni in spomin na pesnika s pretresljivo usodo prepovedan. V počitnicah pred zadnjim letnikom gimnazije, to je bilo leta 1982, smo s prijatelji tri tedne preživel v pariškem Slovenskem domu na Châtillonu. Tam sem se prvič od blizu srečala s svojo indoktriniranostjo. Domobranci so nam v šolah slikali kot strašna bitja, skoraj z rogovi in parklji. Tu pa sem srečala krasne ljudi, za katere so rekli, da so domobranci, pa da ne smejo v Slovenijo. Mlad slovenski par iz Kanade se mi je prizanesljivo smehljal, ko sem ju skušala navdušiti za edinstven sistem jugoslovanskega samoupravljanja. Z grozo sem listala po izseljenski literaturi, ki je bila na policah. Tako so se mi začele odpirati oči. Ob naslednjem 29. novembru smo v 4. b razredu celjske Kajuhove gimnazije priredili parodijo na partijske proslave.

→ **Pred več kot 10 leti ste zasnovali civilno**

Na predvečer dneva spomina na žrtve komunizma

družbeno pobudo Vseposvojitev, kaj vas je k temu nagovorilo?

Nekega avgustovskega dne leta 2013 me je razkurilo stališče mojega bližnjega sorodnika, da pri nas vsak, ki se ukvarja s povojnimi poboji, zgolj nabira politične točke. Pa kako lahko kdo to reče ob tako strahotni in za naš narod tako usodni stvari, ki bi se ji morali po moje prav vsi z vso možno pozornostjo in občutljivostjo kar najbolj posvetiti?!? Dolgo v avgustovsko noč sem tuhtala, kaj bi lahko res plemenitega naredili v zvezi z nepredstavljivo morijo. Zjutraj sem nekaterim, ki se že ukvarjajo s to tematiko, poslala osnutek Vseposvojitve, skupaj s prošnjo, če bi bili pripravljeni izpeljati predlagano idejo. Prišlo je več odzivov, da je zamisel zanimiva, a nihče se ni tako navdušil, da bi se lotil dela. Tako sem se ga pač lotila sama.

Inspiracijo za Vseposvojitev sem našla pri pobudi Adopt a Cardinal, ki je nastala pred volitvami papeža Frančiška. Namen pobude je bil, da vernik posvoji enega izmed kardinalov, ki so v konklavu izbirali novega papeža in z molitvijo podpira njegovo izbiro. Vključila sem se in zdelo se mi je, da sva z »mojim« kardinalom odlično sodelovala.

→ **V Sloveniji je več različnih združenj, namenjenih študiju in spominu na to našo žalostno preteklost. Ali ste med seboj povezani? In kakšen je poseben prispevek Vseposvojitve v tem zboru?**

Različna združenja, ki so namenjena preseganju slovenske travmatske preteklosti, se med seboj dopolnjujemo in vse bolj povezujemo. Vsaka pobuda ima svoje posebnosti. Pri Vseposvojitvi gre za to, da vsak od sodelujočih »posvoji« eno izmed smrtnih žrtev na območju Republike Slovenije med drugo svetovno vojno ali neposredno po njej in to ne glede na njeno politično pripadnost. Tako postane varuh njenega spomina, zanjo moli, poskrbi za darovanje svetih maš zanjo in jo skratka nosi v srcu kot pač nosimo svoje drage pokojne. Od dobrih dobivamo lep zgled, manj dobri so nam v svarilo. Prizadevamo si za absolutno solidarnost z ljudmi kot ljudmi. Vse žrtve so bili ljudje, vsaka žrtev je vredna obžalovanja in vsi ljudje potrebujemo molitev. Vsak od Slovencev nosi svoj delež odgovornosti za to, kar se vsa povojna leta vse do danes dogaja z zanikanjem zločinov, s klevetanjem pomorjenih, s kršenjem osnovnih civilizacijskih norm kot so pravica do groba, spomina in dobrega imena. Med različnimi pogledi na dogajanja – političnim, kriminalnim, moralnim in metafizičnim – se Vseposvojitev posveča predvsem zadnjemu, metafizičnemu vidiku. Instanca, ki smo ji s tega vidika s svojo držo odgovorni, je edinole Bog. Pri frančiškanih na Tromostovju v Ljubljani na prve petke v mesecu pravkar teče serija tridesetih svetih maš za žrtve komunističnega nasilja, ki so na seznamu kandidatov za svetnike. Zdajle se pripravljamo na prvi septembrski petek, ko bomo molili za beatifikacijo književnika Narteja Velikonje. Ob poglobljanju v njegovo

Spominska slovesnost KER SMO LJUDJE

usodo sem pretresena in nadvse si želim, da bi ga spoznali vsi Slovenci.

“ *Prizadevamo si za absolutno solidarnost z ljudmi kot ljudmi. Vse žrtve so bili ljudje, vsaka žrtev je vredna obžalovanja in vsi ljudje potrebujemo molitev.* ”

→ **Po ukinitvi dneva spomina na žrtve komunističnega nasilja ste aktivno sodelovali s pripravo in izvedbo slovesnosti z naslovom Ker smo ljudje! Kaj s temi javnimi dogodki konkretno iščete za naprej?**

Prav sredi prve spominske slovesnosti leta 2023 pod naslovom, ki ga omenjate, je vlada na dopisni seji ukinila narodni dan spomina na žrtve komunističnega nasilja. »Se že zbira-jo!« je nek član leve poslanske skupine svaril pred nami kot pred nečem zelo nevarnim. Mi pa smo zgolj pripravili pietetni spominski dogodek. Zapeli smo slovensko himno in zmolili očenaš za vse žrtve. Tako »našim« kot »vašim« smo prižgali svečke v spomin. Prebirali smo imena pomorjenih. Prek posnetka nas je nagovoril pater Peter Opeka in povedal, kako se je njegov oče uspel rešiti iz morišča v rudniških rovih na Hrastniškem hribu. Skupaj smo zapeli Lipa zelenela je. Podobno slovesnost smo priredili še dvakrat. Škofe smo prosili, naj se žrtvam v spomin oglasijo zvonovi po vsej Sloveniji. Lani nas je nagovoril zgodovinar dr. Mitja Ferenc, letos dr. Matija Ogrin, prek posnetkov pa dr. Janez Zdešar in profesor Justin Stanovnik. S travnikov in polj, kjer so pobiti fantje nekoč kosili in orali, smo prinesli poljsko cvetje in ga položili pod farne križe. Prisluhnilo smo pretresljivemu pismu, ki ga je noseča učiteljica tik pred smrtjo posvetila svojemu nerojenemu otroku in še marsičemu. Ganljivo je, ko ljudje pripovedujejo, za koga prinašajo sveče. Že zdaj nastaja seznam tistih, ki bi želeli naslednje leto javno povedati, komu prižigajo svojo svečko.

→ **Besede: Ker smo ljudje! smo prav te dni slišali tudi od predsednice Republike in sicer v okviru spomina na vojne zločine v Srebrenici. Gre torej za zločine, ki so se zgodili drugim ljudem v drugih krajih. Obenem skoraj v istem zamahu opravičuje zločin nad člani lastnega naroda. Kako si razlagate to dvojnost?**

Z našimi oblastniki imamo veliko smolo, saj si nikakor ne znamo izvoliti kompetentnih in orientiranih v času in prostoru. Danes imajo normalni ljudje jasne predstave o zločinskosti

Trg republike

vseh treh totalitarizmov dvajsetega stoletja, saj je zgodovina že zdavnaj povedala svoje. Pri nas pa še vedno močno delujejo sile, ki bi rade na vse načine prikrije katastrofalno zgrešenost boljševistične revolucije. Omalovažujejo zločine nad lastnim narodom in posledično polstoletno tiranijo. Tako so predržni, da se skušajo prikazati kot »zgolj« uporniki proti okupatorju in celo prikazujejo leto 1941 kot začetek osamosvojitvenih procesov v Sloveniji. Če so se, načeloma, partizani častivredno upirali okupatorju, so revolucionarji besno uničevali vse, ki niso sprejeli boljševistične ideologije. Te distinkcije politični spretnjakoviči in njihova medijska mašinerija skrbno brišejo in tako ohranjajo oblast, vpliv in denar. Predsednica, ki jo omenjate, je ena izmed njih. Slovenci se mi zdimo kot ujetniki v Fritzlovi kleti, če se spomnite zloglasnega Josepha Fritzla, ki je imel svoje žrtve več desetletij zaprte v kleti, kjer jih je na vse načine zlorabljal. Ne zdi se mi toliko tragično to, da so nekateri ljudje pač psihopati. Tragično je, da zdrav del družbe teh zlorab ne zna razkriti in stanja normalizirati.

→ **Zgodovinska Resolucija ohranjanju spomina na žrtve povojnega komunističnega obdobja v Sloveniji je nedvomno pomemben mejnik v desetletja dolgem procesu iskanja resnice in sprave. Ali upate na kakšen pozitiven odmev v slovenskem javnem prostoru?**

Vsekakor sem navdušena podpornica vseh prizadevanj za preseganje posledic totalitarne nasilja pri nas. Z Resolucijo o ohranjanju spomina na žrtve povojnega komunističnega obdobja v Sloveniji je evropski poslanci Romani Tomc skupaj z dr. Mitjem Ferencem uspelo narediti nadvse pomemben korak k naši normalizaciji. Zdaj je tragična zgodba našega naroda postavljena v evropski zgodovinski kontekst, kjer imajo stvari kljub vsej sodobni zmedi vendarle jasnejši pomen kot pri nas. Slovenci npr. ljubljanski župan s svojimi stališči o tem, kdo sme in kdo ne sme biti pokopan v prestolnici, še nekako prepriča. Evropski poslanci pa imajo v veliki večini drugačne civilizacijske norme in samo želim si, da bi pri nas kmalu doživeli globok katarzični uvid, komu in čemu vsemu že vse predolgo nasedamo.

Hvala, gospa Romana, za zgled človečnosti, ki ga dajete z Vseposvojitvijo. Da nikoli ne bomo pozabili, DA SMO LJUDJE!

Pogovarjala se je **Mariana Poznič**

